KEHA-keskus

14.10.2026

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

ASIANTUNTIJALAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAEIKSI YLEISTUKILAIN, TYÖVOIMAPALVELUIDEN JÄRJESTÄMISESTÄ ANNETUN LAIN SEKÄ YLEISISTÄ KIELITUTKINNOISTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA (HE 109/2026 VP)

Yleistä

KEHA-keskus kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esityksestä. Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi yleistukilakia, työvoimapalveluiden järjestämisestä annettua lakia sekä yleisistä kielitutkinnoista annettua lakia. Työttömyyden perusteella maksettava yleistuki maksettaisiin esityksessä säädetyin edellytyksin kotoutumistukena henkilölle, joka ei täytä työssäoloehtoa ja joka on asunut Suomessa alle kolme vuotta edeltäneen kymmenen vuoden aikana. Kotoutumistukeen liittyisi lisäksi kannustin osoittaa suomen tai ruotsin kielen taito sekä työvoimaviranomaisen vastuu kohderyhmään kuuluvan työnhakijan pääsemisestä tämän palvelutarvetta vastaavaan palveluun.

KEHA-keskus pitää esityksen tavoitteita kotoutumisen, kielen oppimisen ja työllistymisen edistämisestä lähtökohtaisesti kannatettavina. KEHA-keskuksen näkökulmasta esitykseen sisältyy kuitenkin edelleen eräitä sääntelyn soveltamiseen ja toimeenpanoon liittyviä kysymyksiä, joita olisi perusteltua täsmentää eduskuntakäsittelyn aikana.

Erityistä huomiota tulisi kiinnittää kotoutumistuen ja työnhakijan palveluprosessin väliseen suhteeseen, palveluun pääsyä koskevan velvoitteen sisältöön ja seurantaan, kielitaidon osoittamista koskevaan menettelyyn sekä uudistuksen edellyttämiin tietojärjestelmämuutoksiin.

Kotoutumistuen ja kotoutuja-asiakkaan palveluprosessin välinen suhde

Esityksessä kotoutumistukena maksettava yleistuki muodostaa sosiaaliturvaetuuden, johon kytkeytyy aikaisempaa vahvemmin työnhakijan kotoutumista ja palveluihin osallistumista koskevia tavoitteita. Hallituksen esityksen mukaan työvoimaviranomainen vastaisi kotoutumistuen kohderyhmään kuuluvan työnhakijan pääsemisestä hänen palvelutarvettaan vastaavaan palveluun. Palvelu olisi järjestettävä tai työnhakija ohjattava palveluun viimeistään työnhaun oltua voimassa yhteensä kuusi kuukautta.

KEHA-keskus pitää tärkeänä, että kotoutumistuen ja eri suunnitelmien perusteella järjestettävien palveluiden välinen suhde on sääntelyssä mahdollisimman yksiselitteinen. Kotoutumistuen kohderyhmään kuuluva henkilö voi kuulua kotoutumislain mukaisen palveluprosessin piiriin tai hänen palvelunsa voivat perustua muuhun työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa tarkoitettuun palveluprosessiin.

Toimeenpanon kannalta tulisi olla selvää, miten kotoutumistuen kohderyhmään kuuluminen suhteutuu kotoutumislain perusteella toteutettavaan palveluprosessiin sekä millä perusteella henkilö ohjataan kotoutumissuunnitelman tai muun suunnitelman perusteella järjestettäviin palveluihin. Sääntelyn selkeys on olennaista sekä asiakkaan oikeuksien ja velvollisuuksien että työvoimaviranomaisten yhdenmukaisten toimintatapojen kannalta.

Palveluihin pääsyä koskeva kuuden kuukauden määräaika

KEHA-keskus pitää kannatettavana tavoitetta, jonka mukaan kotoutumistuen kohderyhmään kuuluvalle työnhakijalle turvataan oikea-aikainen pääsy hänen palvelutarvettaan vastaaviin palveluihin. Esityksen mukaan työvoimaviranomaisen olisi järjestettävä palvelu tai ohjattava työnhakija palveluun kuuden kuukauden sisällä työnhakijaksi rekisteröitymisestä.

KEHA-keskuksen käytettävissä olevien seurantatietojen perusteella kotoutuja-asiakkaan tavoittamisesta palvelutarpeen arvioinnin valmistumiseen kulunut aika on vaihdellut kuukausittain huomattavasti. Vuonna 2026 arvioinnin valmistumiseen on kulunut keskimäärin 13 vuorokautta. Kuukausittainen keskiarvo on ollut alimmillaan 5 ja enimmillään 28 vuorokautta. Tiedot koskevat ainoastaan kotoutumisen asiakastietojärjestelmässä tehtyjä palvelutarpeen arviointeja, eivätkä ne sisällä työllisyyspalvelujen asiakastietojärjestelmässä tehtyjä arviointeja. Koska kotoutumissuunnitelma laaditaan pääsääntöisesti palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä, arvioinnin oikea-aikainen valmistuminen on keskeistä myös kotoutumissuunnitelman laatimisen ja sitä seuraavan palveluihin ohjaamisen kannalta.

Palvelutarpeen arvioinnin valmistuminen ei myöskään sellaisenaan osoita ajankohtaa, jolloin asiakas on tosiasiallisesti päässyt palveluun. Palvelutarpeen arviointi muodostaa kuitenkin keskeisen vaiheen asiakkaan palvelutarpeen mukaiseen palveluun ohjaamisessa. Ehdotettu kuuden kuukauden määräaika asettaa tämän vuoksi vaatimuksia koko sitä edeltävän palveluprosessin oikea-aikaiselle toteutumiselle.

Kielitaidon osoittaminen ja työvoimaviranomaisen tehtävä

Esityksen mukaan kotoutumistukeen liittyvän asumisaikaa tai työssäoloehtoa koskevan vaatimuksen soveltamisesta voidaan poiketa muun muassa silloin, kun henkilö on osoittanut kotoutumislain mukaista suomen tai ruotsin kielen tavoitetasoa vastaavan kielitaidon vähintään kahdella kielen osa-alueella. Esityksessä säädetään lisäksi muista

tavoista osoittaa kielitaito tai koulutustausta. KEHA-keskus pitää kotoutumisen ja kielen oppimisen kannustimia sinänsä perusteltuina. Etuuden määräytymiseen vaikuttavan kielitaidon osoittamista koskevan sääntelyn tulee kuitenkin olla riittävän täsmällistä sekä etuuden hakijan että asiaa käsittelevien viranomaisten näkökulmasta.

Toimeenpanon kannalta olennaista on, että työvoimaviranomaisen tehtävä kielitaitoa koskevassa arvioinnissa on yksiselitteisesti määritelty. Sääntelystä tulisi käydä selvästi ilmi, perustuuko työvoimaviranomaisen arvio määriteltyihin tutkinto-, testi- tai rekisteritietoihin ja muihin säädettyihin selvityksiin vai edellytetäänkö työvoimaviranomaiselta myös henkilön tosiasiallisen kielitaidon arviointia.

KEHA-keskus pitää tärkeänä, että kielitaidon osoittamista koskevat keskeiset edellytykset ilmenevät sääntelystä mahdollisimman täsmällisesti. Etuuden saamisedellytyksiin vaikuttavan menettelyn tulee olla ennakoitava ja mahdollistaa yhdenmukainen soveltaminen.

Työvoimapoliittisia lausuntoja koskeva sääntely

KEHA-keskus pitää edelleen tärkeänä arvioida työvoimapoliittisia lausuntoja koskevan sääntelyn systematiikkaa ja työvoimaviranomaiselle säädettävän tehtävän tarkkarajaisuutta. Jos työvoimaviranomainen antaa kotoutumistuen määräytymiseen vaikuttavista edellytyksistä työvoimapoliittisen lausunnon, työvoimaviranomaisen ja etuuden maksajan tehtävien välisen työnjaon on oltava selkeä. Erityisesti tulisi varmistaa, että työvoimaviranomaiselle kuuluva arviointi voidaan tehdä yhdenmukaisesti sen käytettävissä olevien tietojen perusteella eikä menettely muodostu sellaiseksi, että työvoimaviranomaisen olisi tehtävä tapauskohtaista kielitaidon aineellista arviointia ilman tähän soveltuvia yhtenäisiä arviointiperusteita.

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti. Asian on esitellyt Lakimies Taisto Aaltonen ja ratkaissut Ylijohtaja Heikki Heikkilä.